

Givet
20.4.2023

TILL REPUBLIKENS PRESIDENT

HÄNVISNING   Justitieministeriets brev 1.2.2023 gällande
                      ärendet nr VN/2360/2023

ÄRENDE   Ålands lagtings beslut 11.1.2023 om antagande av
                      följande landskapslagar
                      1. landskapslag om tillämpning av lagen om skydd för
                      personer som rapporterar om överträdelser av EU-
                      rätten och den nationella lagstiftningen
                      2. landskapslag om ändring av landskapslagen om
                      Landskapsrevisionen

UTLÅTANDE

Högsta domstolen har granskat lagtingsbesluten i det syfte som stadgas i 19 § 2 mom. självstyrelselagen för Åland och får som sitt utlåtande anföra följande.

Lagtinget har genom sina beslut antagit en landskapslag om tillämpning av lagen om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av EU-rätten och den nationella lagstiftningen (landskapslag om tillämpning av visseblåsarlagen) samt en landskapslag om ändring av landskapslagen om Landskapsrevisionen.

Enligt 1 § 1 mom. landskapslagen om tillämpning av visseblåsarlagen ska rikets lag om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av EU-rätten och den nationella lagstiftningen (FFS 1171/2022), den s.k. visseblåsarlagen, inom lagtingets lagstiftningsbehörighet tillämpas på

Åland med de avvikelser som anges i denna landskapslag. Landskapslagen är alltså en s.k. blankettlag. Enligt 1 § 2 mom. genomförs genom denna landskapslag Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1937 om skydd för personer som rapporterar om överträdelser om unionsrätten (visselblåsardirektivet) inom lagtingets lagstiftningsbehörighet. Landskapsrevisionen ska enligt landskapslagstiftningen fungera som en centraliserad extern rapporteringskanal på Åland inom ramen för landskapets lagstiftnings- och förvaltningsbehörighet.

Varken i riks- eller landskapslagstiftningen har tidigare funnits någon allmänt tillämplig reglering om skydd mot repressalier för anställda som rapporterar om överträdelser av EU-rätten och den nationella lagstiftningen. Det har dock funnits vissa sektorsspecifika bestämmelser om skydd för visselblåsare. Den nya lagstiftningen skyddar personer som i ett arbetsrelaterat sammanhang fått information om missförhållanden och rapporterar om detta. Generellt är arbetsrättslig lagstiftning således central för visselblåsardirektivets tillämpningsområde. Den ifrågavarande landskapslagstiftningen hänför sig dock till ett flertal lagstiftningsområden. Den här typen av lagstiftning omnämns inte vid fördelningen av lagstiftningsbehörigheten mellan landskapet och riket i självstyrelselagen. Lagstiftningsbehörigheten bör därför bedömas utgående från de rättsområden landskapslagstiftningen kan beröra.

Enligt 2 § 1 mom. landskapslagen om tillämpning av visselblåsarlagen ska inom lagtingets lagstiftningsbehörighet det skydd som föreskrivs i rikets visselblåsarlag för rapporterade personer gälla tjänstemän inom landskaps- och kommunalförvaltningen, Ålands lagting, landskapets affärsverk samt vid juridiska personer som ägs av eller står under bestämmande inflytande av landskaps- eller kommunala myndigheter, som rapporterar om överträdelser av den EU-

lagstiftning som avses i bilagan till visseblåsdirektivet eller den landskapslagstiftning som genomför den inom följande lagstiftningsområden: offentlig upphandling, produktsäkerhet och produktöverensstämmelse, transportsäkerhet, miljöskydd, livsmedel- och fodersäkerhet samt djurs hälsa och välbefinnande, folkhälsa enligt artikel 168 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, skydd av privatlivet och personuppgifter samt säkerhet i nätverks- och informationssystem. Enligt 2 § 4 mom. ska landskapslagen även tillämpas då en förvaltningsuppgift utförs av landskaps- och kommunal myndighet med stöd av 30 § självstyrelselagen.

Enligt 18 § 1 punkten självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet beträffande lagtingets organisation och uppgifter samt landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar. Enligt 18 § 2 punkten självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet beträffande landskapets tjänstemän samt disciplinär bestraffning av landskapets tjänstemän. Enligt 18 § 4 punkten självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet beträffande kommunernas förvaltning, kommunernas tjänsteinnehavare samt disciplinär bestraffning av kommunernas tjänsteinnehavare. Enligt 18 § 10, 12, 15, 17, 21 och 22 punkten självstyrelselagen har landskapet därtill helt eller delvis lagstiftningsbehörighet beträffande de lagstiftningsområden som hör till landskapslagens tillämpningsområde enligt dess 2 §.

Enligt 27 § 21 punkten självstyrelselagen har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om arbetsrätt med vissa undantag som inte är relevanta i detta sammanhang.

Landskapslagstiftningen i fråga tillämpas dock enbart på tjänstemän i deras tjänst och tjänsterelaterade funktioner inom ramen för landskapets lagstiftningsbehörighet samt

behörighet i förvaltningsärenden. Däremot omfattar landskapslagstiftningen inte personer som är anställda i arbetsavtalsförhållande inom landskaps- och kommunalförvaltningen eller personer anställda inom den privata sektorn på Åland. De omfattas i stället av rikets lagstiftningsbehörighet.

Således tar den nu ifrågavarande landskapslagstiftningen hänsyn till uppdelningen av lagstiftningskompetensen mellan landskapet och riket och gäller angelägenheter som hör till landskapets lagstiftningskompetens. Högsta domstolen anser även att det hör till landskapets lagstiftningskompetens att göra de avvikelser från rikets visseblåsarlag som har angetts i landskapslagen om tillämpning av visseblåsarlagen.

Enligt 1 § 1 mom. landskapslagen om tillämpning av visseblåsarlagen ska ändringar i rikslagen gälla i landskapet från det de träder i kraft i riket, om inte annat följer av landskapslagen. Beträffande ändringarnas ikraftträdande konstaterar Högsta domstolen att en i landskapet brukad lösning beträffande blankettlagar har varit att stadga att om den rikslag som ligger till grund för landskapsregleringen ändras, träder motsvarande ändringar automatiskt i kraft i landskapet. Med en sådan lösning uppkommer inga praktiska problem som hänför sig till normgivningskompetensen. När den förändrade normen till sin natur hör till landskapets behörighet, träder stadgandet i kraft samtidigt med rikslagstiftningen med stöd av landskapslagstiftningen i fråga.

Med beaktande även av Ålandsdelegationens utlåtande i övrigt anser Högsta domstolen att det inte föreligger skäl till ytterligare anmärkningar.

Slutsats

Med hänvisning till det ovan sagda finner Högsta domstolen att de granskade landskapslagarna faller inom landskapets behörighet och att det inte torde föreligga hinder för att landskapslagarna träder i kraft.

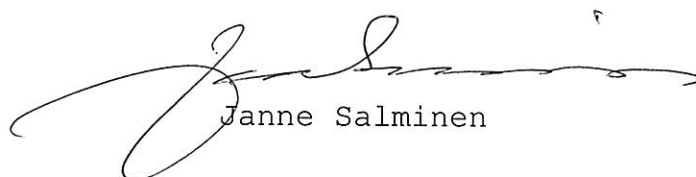
Tillämpningen av landskapslagen om ändring av landskapslagen om Landskapsrevisionen förutsätter att även landskapslagen om tillämpning av lagen om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av EU-rätten och den nationella lagstiftningen träder i kraft.

Ordförande

Tuomo Antila

Ordföranden har signerat utlåtandet elektroniskt.

Föredragande

Janne Salminen

I ärendets handläggning har deltagit justitieråden Antila, Uusitalo, Engstrand, Tapani och Guimaraes-Purokoski. Föredragande har varit Janne Salminen.

